

Overweging

Draagmoederschap was vroeger in de Oud-oosterse wereld een normaal gebruik, maar als je er bij stil staat hoe dat emotioneel gezien moet voelen, dan kan het ook schuren, althans hier in het verhaal wel.

Sarai heeft wellicht verstandelijk bedacht toen ze niet zwanger bleek te worden: dan moet Abraham maar met Hagar gemeenschap hebben, want moderne technieken als ivf kenden ze toen niet. Haar verlangen was zo groot, dat ze alleen nog maar kon denken: hoe kan ik het doel dan wel bereiken om moeder te worden? Dus zei Sarai tegen Abram: "kom in mijn slavin, misschien word ik gebouwd uit haar." Aan Hagar wordt niks gevraagd en het klinkt berekenend van Sarai, zij hoopt op nageslacht, om zo in die kinderen zelf verder te leven.

We zien het later in Genesis ook weer gebeuren met Jakob. Rachel geeft haar slavin Bilha, met dezelfde woorden: "kom in haar, zij zal baren op mijn knieën, opdat ik uit haar gebouwd wordt." (Gen.30:3). En Leah geeft haar slavin Zilpa aan Jakob, een terugkerend thema.

Je vraagt je alleen af: waarom wordt er automatisch vanuit gegaan dat het aan de vrouw ligt dat ze niet zwanger wordt? Als Sarai dan zo berekend was, waarom ging zij dan niet met een andere man slapen in de hoop dat ze zwanger zou worden? Hoe zou Abram zich dan gevoeld hebben?

Maar ze zocht het in de vrouwelijke sfeer: ze hoopte op onderlinge aanvulling en omringing. Heeft ze een mooi vrouwengesprek gehad met Hagar, over de vreugde en de pijn van het vrouw-zijn? Het verhaal laat het niet zien. Ze spreekt er met Abram over, maar wat er tussen de vrouwen is gezegd, wordt niet verteld.

Hoe ga je slapen als je weet dat je man bij een andere vrouw in bed ligt? Voel je je dan niet heel oud en dor...waar droom je die nacht over? Wat gaat er dan in je tekeer? Wat doet dat met je eigen vrouw-zijn?

En Hagar: wat is haar overkomen? Kwam Abram zomaar uit het niets op haar af, midden in de nacht? Sliep ze nog half, of was ze direct klaar wakker? Was het enkel lust, of stroomde er ook wat liefde tussen hen beiden? Waren zijn ogen blikvangers en haar ogen toverlantaarns? Of was het donker en kon zij zich niet blootgeven en werd ze feitelijk verkracht? Boven haar macht uit? Had ze enig idee dat er als slavin ook seksuele diensten aan haar gevraagd konden worden, was ze echt zo vogelvrij?

Het verhaal is uiterst kort: 'hij kwam in Hagar en zij werd zwanger.' Alsof dat de volgende dag al duidelijk zou zijn! Hoe verliepen die eerste weken? Hoe keken Abram en Hagar naar elkaar? Verlangend, verwachtingsvol?

Hoe keken Sarai en Abram naar elkaar, gingen ze verder alsof er niets aan de hand was?

Hoe keken de vrouwen naar elkaar? Was het dansen tussen licht en donker, tussen hoop en wanhoop? Tussen verwachting en verachting?

Eén van de voorwaarden tegenwoordig van het draagmoederschap is dat het eigen gezin van de draagmoeder voltooid moet zijn, ze mag zelf geen kindwens meer hebben...

En er speelt vaak een gun-factor bij de draagmoeder: ze zou het niet voor iedereen doen, maar precies dat paar van wensouders wil ze helpen.

Na een aantal weken zal Hagar gemerkt hebben dat ze zwanger was. Aan wie heeft ze het het eerst verteld: aan Abram, vanuit de ontstane liefdes-relatie? of aan Sarai, vanuit de vrouwelijke verbondenheid? Of aan Sarai vanuit vrouwelijke venijn: omdat het gelijk begon te kantelen tussen de twee vrouwen: eenmaal zwanger onttrekt Hagar zich aan het gezag van haar meesteres. Haar trots is ontwaakt en ze kijkt vol minachting neer op Sarai. Blijkbaar kan het mislukken van zwangerschap polariseren. Het zijn vaak pijnlijke situaties en zelfs breuken die kunnen ontstaan tussen mensen als bij de één het zwanger worden niet lukt en bij de ander vanzelf. Allerlei emoties en opmerkingen die onder de huid gaan zitten.

Sarai wordt jaloers en Abram nam het voor Sarai op, liet gebeuren dat ze Hagar vernederde en onderdrukte. Hij stond erbij en keek ernaar. Hagar vluchtte de woestijn in. Daar verscheen haar een bode, een engel en die noemt haar bij haar naam. Abram en Sarai doen dat niet één keer!

De engel maakt ook de naam bekend en weet al wat het worden zal: een jongetje en zij zal de naam roepen: Ismaël - God hoort. Deze God hoort de noodkreet van vreemdelingen in slavendienst, van vluchtelingen zonder papieren, zonder status, uitgeprocedeerd. De woestijn invluchten is de anonimiteit ingaan. Dan komt ze bij de bron. De combinatie van een vrouw bij een waterput is niet toevallig. Het zal niet de laatste keer zijn. Vrouwen staan bij putten en bronnen: associatie tussen vruchtbaarheid en water – intuïtieve erkenning. Daar wordt Hagar gezien, wordt naar haar geluisterd, wordt ze gekend en herkend.

Er wordt haar toekomst aangezegd, zij ontvangt de belofte van talrijk nageslacht - geen andere vrouw in het boek *Genesis* krijgt dit te horen.

In dit verhaal wordt het een zoon voor Abram, maar je bent pas Joods als je een joodse **moeder** hebt. Dat geldt nog steeds.

Het verhaal over Hagars vlucht eindigt ermee dat zij God een naam geeft: 'God van het zien' of 'God die mij ziet'. Want zij heeft degene 'gezien' die naar haar heeft omgezien, die haar ellende heeft gehoord.

Het zal haar gesterkt hebben in die moeilijke, zware opdracht die ze kreeg: keer terug naar je meesteres en laat je vernederen onder haar handen. Wat kunnen mensen elkaar toch aan doen...!

Wat kunnen we nou eigenlijk met dit verhaal, wat wil het ons vertellen? In eerste instantie roept het verhaal weerstand op, het is zeker niet vrouwvriendelijk. Ik hoopte en zat te zoeken naar zusterschap tussen de vrouwen, maar dat kwam er niet, waarschijnlijk ook onmogelijk in de verhouding zoals die er lag, een rijke vrouw voor wie een Egyptische slavin is gekocht.

Het verhaal roept een heleboel vragen op, roept in ons allerlei emoties op, en het zou mooi zijn als dit verhaal aanleiding gaf om met elkaar in gesprek te gaan, ook over onderwerpen die niet zo gemakkelijk bespreekbaar zijn, omdat ze intiem zijn, omdat ze oude pijnen oproepen. Samen delen van ervaringen kunnen onze ogen openen voor anderen, voor andere levensverhalen, die ons eigen leven weer kunnen verrijken of verdiepen.

En dit verhaal zet ons weer aan het denken over slavernij, over ongelijke machtsverhoudingen, over dwangarbeid. Zou dit verhaal over Hagar die gezien en gehoord wordt terwijl ze vlucht naar de woestijn, troost kunnen bieden aan talloze jonge vrouwen die gedwongen worden om te werken in de seksindustrie? Zou dit verhaal hoop geven aan alle vrouwen die als troostmeisjes moesten werken in de tweede WO?

Dit verhaal mag ons geweten scherpere, dat we bedacht zijn op machtsverhoudingen die niet kloppen. Dat we onze ogen openen voor onrecht dat gedaan wordt, voor onrecht dat we zelf bewust of onbewust doen. Dat we elkaar openlijk durven aanzien en aanhoren, zonder vooroordelen.

Moge het zo zijn.